

РОЛЬ КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)THE ROLE OF CONTROL IN THE PUBLIC SYSTEM MANAGEMENT
IN THE SPHERE OF TOWN PLANNING ACTIVITIES (REGIONAL ASPECT)

Статтю присвячено аналізу особливостей ролі контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності, як складової політики регіонального розвитку. Узагальнення підходів ряду вітчизняних авторів дозволяє окреслити ключові засади публічного управління регіональною політикою у даній галузі.

Проаналізовано особливості управління містобудівельною діяльністю в різних регіонах України. Деталізовано потреби великих міст, промислових міст, прифронтових міст, міст з яскраво вираженою історико-архітектурною спадщиною та сільської місцевості. Кожна категорія регіонів вимагає особливого підходу у містобудівному плануванні, здатного враховувати потреби та особливості місцевості. І контроль відіграє вагомую роль у всіх цих процесах.

В ході дослідження з'ясовано, що роль контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності (особливо – в умовах війни) є визначальною для ефективності такої діяльності. Раціональний контроль сприяє не тільки забезпеченню законності та порядку в урбанізаційних процесах, але й формує основу для створення безпечного, комфортного та сталого середовища для життя.

Встановлено, що містобудування, як інструмент регіонального розвитку, має зосереджуватися саме на процесі створення інклюзивних, безпечних, стійких та життєздатних урбаністичних середовищ. Розвиток інфраструктури, яка б сприяла балансу між промисловими, житловими та рекреаційними зонами, є ключовим для забезпечення зростання та просування регіонів.

Наголошено на потребі подальшого вивчення підходів до планування раціональної містобудівельної діяльності у прифронтових містах. Адже містобудівельна політика там має свої особливості, зумовлені необхідністю відновлення та реконструкції пошкодженої інфраструктури.

Ключові слова: публічне управління; механізми публічного управління; механізми забезпечення контролю в системі публічної влади; містобудівна діяльність; регіональна політика; регіональний розвиток; стратегічне планування регіонального розвитку; інституційно-правове забезпечення регіонального розвитку; міжрегіональні проекти; сталий розвиток міст, безпека в умовах

воєнного часу; ефективність державного управління в умовах воєнного часу.

The article is devoted to the analysis of the features of the role of control in the system of public management in the field of urban development, as a component of regional development policy. The generalization of the approaches of a number of domestic authors allows us to outline the key principles of public management of regional policy in this field.

Peculiarities of urban development management in different regions of Ukraine are analyzed. The needs of large cities, industrial cities, frontier cities, cities with a pronounced historical and architectural heritage, and rural areas are detailed. Each category of regions requires a special approach in urban planning, able to take into account the needs and peculiarities of the area. And control plays an important role in all these processes.

In the course of the study, it was found that the role of control in the system of public management in the field of urban planning activities (especially in wartime) is decisive for the effectiveness of such activities. Rational control contributes not only to ensuring legality and order in urbanization processes, but also forms the basis for creating a safe, comfortable and sustainable living environment.

It was established that urban planning, as a tool of regional development, should focus on the process of creating inclusive, safe, sustainable and viable urban environments. The development of infrastructure that promotes a balance between industrial, residential and recreational areas is key to ensuring the growth and advancement of regions.

The need for further study of approaches to the planning of rational urban development activities in the frontline cities is emphasized. After all, the urban planning policy there has its own characteristics, due to the need to restore and reconstruct the damaged infrastructure.

Key words: public administration; mechanisms of public administration; mechanisms for ensuring control in the system of public authority; urban planning activity; regional policy; regional development; strategic planning of regional development; institutional and legal provision of regional development; interregional projects; sustainable development of cities, security in wartime conditions; efficiency of state administration in wartime conditions.

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.38.41>

Яровой Т.С.

доктор наук з державного управління, доцент,

завідувач кафедри національної безпеки, менеджменту та публічного адміністрування

Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

ORCID ID: 0000-0002-7266-3829

Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. істобудування відіграє, без перебільшення, вирішальну роль у регіональному розвитку, оскільки воно формує просторову структуру регіонів, впливаючи на розподіл населення, ресурсів та економічних можливостей. Ефективне містобудування сприяє збалансованому розвитку територій, забезпечуючи оптимальне використання

земельних ділянок та природних ресурсів. Особливої гостроти це набуває у процесі створення сприятливого середовища для бізнесу, адже наявність добре розробленої інфраструктури та логістичних мереж є ключовими факторами для приваблення інвестицій. Крім того, містобудування впливає на соціальну сферу, зокрема на доступність освітніх, медичних та культурних установ, що безпосередньо

впливає на якість життя населення. Водночас, раціональна містобудівна політика неможлива без належного контролю.

Проблема забезпечення раціонального контролю за містобудівною діяльністю, як і ряд інших проблем в галузі публічного управління, лише загострилася в умовах війни. Особливість цих проблем обумовлено й регіональними відмінностями. Адже одні регіони, поблизу зони бойових дій, зазнають щоденних обстрілів і мають колосальні пошкодження інфраструктури, тоді як інші перевантажені напливом внутрішніх переселенців, і потребують нової політики в галузі демографії та урбанізації. Усе це й обумовлює потребу системних досліджень питання налагодження дієвого контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності, з урахуванням регіональних особливостей.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Окремим проблемам сучасної системи публічного управління на регіональному рівні та містобудівної діяльності, присвячували свою увагу численні дослідники, зокрема: Р. Баженов, С. Банніков, А. Дорош, С. Завиваєв, О. Курчин, Л. Лукашук, М. Міщук, В. Нудельман, К. Кравченко, М. Скиба та інші.

Однак висока динаміка суспільних процесів, обумовлена, серед іншого, й війною в Україні, вимагає нових досліджень не лише у сфері містобудівної діяльності, як складової політики регіонального розвитку, але й контролю у відповідній галузі публічного управління.

Метою дослідження виступає визначення ролі контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності, як складової політики регіонального розвитку.

Основний зміст дослідження. Систематичне планування міського розвитку, на найбільш базовому рівні, дозволяє оптимізувати використання простору та ресурсів, запобігаючи хаотичній забудові та зниженню екологічних стандартів. У контексті ж регіонального розвитку, це особливо важливо для зон, які переживають швидку урбанізацію або ж, навпаки, депопуляцію. Особливої гостроти проблема набуває в умовах війни, адже мільйони українців змінили своє місце проживання, незаплановано перемістившись як всередині країни, так і за її межі [1]. Що висунуло нові виклики як до регіональної влади, так і до керівництва країни в цілому. І в такій ситуації ключову роль має відігравати контроль за процесами, що відбуваються на місцях.

Контроль у сфері містобудівної діяльності, є ключовим елементом публічного управління, який забезпечує дотримання законодавчих, нормативних та стандартних вимог при реалі-

зації урбаністичних проектів. Він спрямований на запобігання корупції, недоліків планування та зловживань, що можуть призвести до нераціонального використання земельних ресурсів та порушення прав громадян.

Контрольні механізми включають перевірки документації, дотримання містобудівних кодексів, екологічних стандартів та інших регуляторних вимог, що сприяє створенню безпечного, здорового та стійкого міського середовища. Важливим є також дотримання принципу інтеграції цього простору, що здійснюється на концептуальному рівні. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», «концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади - документ стратегічного планування, який може розроблятися на замовлення органу місцевого самоврядування із залученням місцевих мешканців, суб'єктів господарювання, що зареєстровані та/або здійснюють господарську діяльність на території відповідної територіальної громади або мають намір здійснювати таку діяльність у межах відповідної території, і визначає довгострокові, міждисциплінарні, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку території» [2]. В цілому ж, Україна поступово впроваджує ряд контрольних заходів через місцеві та національні органи влади, з метою забезпечення прозорості та об'єктивності у сфері містобудування [3]. Ці заходи включають обов'язкові громадські слухання, незалежні аудити, моніторинг виконання містобудівних проектів та взаємодію з громадськими організаціями. Такий підхід дозволяє не тільки виявляти та виправляти помилки на ранніх етапах, але й залучати громадян до процесу планування, що підвищує загальну довіру до управління містобудівною діяльністю.

Контроль за забудовою міста також має значний вплив на економічний розвиток регіону. Через гарантування дотримання містобудівних норм та регуляцій, влада забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку, що сприяє справедливій конкуренції та залученню інвестицій [3]. Ефективні контрольні механізми допомагають запобігати зловживанням, які можуть відлякувати потенційних інвесторів і впливати на економічну стабільність регіону.

Екологічний контроль в містобудівній діяльності є не менш важливим. Він спрямований на забезпечення сталого використання природних ресурсів, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та впровадження зелених технологій у містобудуванні [4]. Контроль за дотриманням екологічних стандартів допомагає уникнути довгострокових

шкідливих наслідків для екосистеми та здоров'я населення, а також сприяє підвищенню якості життя в урбанізованих територіях.

Контрольна функція в містобудівній діяльності також має велике значення для забезпечення безпеки мешканців міста, що особливо актуально в умовах війни. І мова йде не лише про перевірку якості будівельних матеріалів, дотримання антисейсмічних та пожежних норм, що є критично важливим в умовах зростаючої урбанізації та високої забудови. Особливої уваги заслуговує доступ громадян до сховищ, захищеність ключової енергетичної інфраструктури. Проведення регулярних інспекцій та сертифікацій не лише спонукає забудовників, власників приміщень та органи місцевого самоврядування враховувати нагальні потреби населення, але й допомагає забезпечити довговічність будівель та безпеку їхнього використання.

Сучасне містобудування також нерозривно пов'язане зі створенням інфраструктури, яка визначає рівень доступності та ефективності транспортних з'єднань між різними частинами регіону. Забезпечення належного транспортного обслуговування є ключовим для розвитку регіональної економіки, оскільки воно впливає на мобільність робочої сили, швидкість доставки товарів та загальну логістичну ефективність [5]. Так, наприклад, розробка ефективних транспортних коридорів може значно знизити витрати на транспортування та зробити регіон більш привабливим для бізнесу та туризму.

Управління містобудівельною діяльністю в Україні характеризується значною регіональною специфікою, що зумовлено різницею у географічних, економічних та культурних умовах між регіонами. Зокрема, великі міста як Київ, Харків, Одеса, Львів, мають більше ресурсів та можливостей для розробки та імплементації складних містобудівельних проєктів. Водночас у менших містах або сільських районах ресурси обмежені, що впливає на можливості для реалізації інфраструктурних ініціатив [6]. Натомість, у містах з високим рівнем індустріалізації та урбанізації, як Дніпро чи Запоріжжя, містобудівельне планування вимагає врахування промислових потреб і впливу промисловості на міське середовище. Це також відображається на контролі за містобудівною діяльністю в цих регіонах.

Особливої уваги заслуговує ситуація у прифронтових та частково окупованих регіонах, таких як Донецька, Запорізька чи Херсонська області, управління містобудівельною діяльністю в яких має свої особливості, зумовлені необхідністю відновлення та реконструкції

пошкодженої інфраструктури. Тут велике значення набуває робота з міжнародними донорами та урядовими агенціями, що забезпечують фінансову та технічну допомогу [7]. Ефективне містобудівне планування в цих умовах вимагає гнучкості, оперативності та постійного адаптування до змінних умов, а також залучення громадськості до процесів відновлення.

Не варто забувати і про сільські райони України, які вимагають особливого підходу у містобудівному плануванні, здатного враховувати потреби аграрного сектору, забезпечення доступу до соціальних послуг і водночас сприяти утриманню населення та його залученню до місцевого самоврядування. І в даному випадку дуже важливим є розвиток дорожньої інфраструктури та покращення зв'язку між маленькими громадами та обласними центрами. Це допомагає зменшити соціальну ізоляцію сільських районів і підвищити якість життя їхніх жителів.

У містах з історичною спадщиною, таких як Львів чи Київ, містобудівельна діяльність вимагає додаткових зусиль для збереження архітектурних пам'яток та історичного обличчя міста. Це вимагає інтеграції сучасних містобудівних практик з традиційними підходами до збереження культурної спадщини, а також активної участі громадськості у процесах планування та реставрації. Управління містобудуванням у таких містах має на меті балансування між новими розвитками та необхідністю збереження історичного контексту. Особливої уваги заслуговує потреба захисту історико-архітектурної спадщини в умовах війни.

У портових містах, таких як Одеса чи Миколаїв, управління містобудуванням має забезпечувати розвиток морської інфраструктури та інтеграцію портових функцій з міським життям. Планування в таких містах орієнтоване на оптимізацію логістики, ефективне використання прибережних зон і розвиток туризму. Такі міста вимагають особливих технологій і підходів для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку портових територій.

У регіонах із значними природними ресурсами, містобудування часто спрямоване на збереження природи та розвиток туристичної інфраструктури. Це призводить до потреби у більш ретельному плануванні та узгодженні інтересів різних стейкхолдерів: місцевого населення, бізнесу та органів охорони навколишнього середовища [8]. У таких умовах особливо важливою є розробка стратегій сталого розвитку, які б забезпечили гармонійне взаємодію між розвитком інфраструктури та збереженням унікальних природних ландшафтів.

Регіональна специфіка управління містобудуванням у Україні вимагає комплексного підходу, що враховує локальні потреби, ресурси та особливості кожного регіону [9]. Це зумовлює необхідність розробки і реалізації регіональних програм, що можуть ефективно адаптуватися до місцевих умов і забезпечити інтегрований розвиток урбаністичних і сільських територій, що сприяє загальнонаціональному прогресу і процвітанню.

Залучення громадськості та стейкхолдерів в процес містобудування є критично важливим для забезпечення його відповідності потребам та очікуванням населення. Громадські слухання, опитування та інші форми участі можуть допомогти у формуванні більш гнучких та адаптивних стратегій містобудування, що враховують різноманітність інтересів різних груп населення.

Сучасний підхід до містобудування передбачає орієнтацію на створення стійких та адаптивних урбаністичних структур, що спроможні відповідати на зміни економічних, соціальних і екологічних умов [10]. Водночас, для того щоб містобудування ефективно сприяло регіональному розвитку, необхідно також звернути увагу на поліпшення законодавчої бази. Закони та нормативи мають бути чіткими, прозорими та адаптованими до сучасних вимог урбаністичної практики. Наприклад, важливо враховувати аспекти енергоефективності будівель, вимоги до екологічності та доступності інфраструктури для всіх категорій населення.

Інноваційний підхід у містобудуванні, який включає використання новітніх технологій та методик, може значно покращити якість планування та виконання містобудівних проектів. Застосування цифрового моделювання для симуляції різних сценаріїв розвитку міст дозволяє оптимізувати використання простору, підвищити ефективність управління трафіком, знизити витрати на інфраструктуру та підвищити загальну ефективність урбанізаційних процесів. Використання програмного забезпечення для геоінформаційних систем, автоматизація збору та аналізу даних, використання дронів для моніторингу великих територій дозволяють виявляти порушення на ранніх стадіях та оперативно реагувати на них [11]. Такий підхід не лише підвищує ефективність управлінського процесу, але й забезпечує прозорість містобудівного процесу та змінює довіру громадськості до органів управління.

Розуміння та врахування різноманітних потреб населення, включення стейкхолдерів в процес планування та реалізації проектів, а також постійне оновлення практик та підходів, забезпечать довгостроковий успіх регі-

онального розвитку через містобудування. Правильне містобудівне планування може сприяти розвитку туристичної привабливості регіону, створенню нових робочих місць та підвищенню загального економічного стану регіону. Впровадження інноваційних технологій, таких як «розумне місто» або зелені технології, може додатково посилити ці позитивні тенденції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Роль контролю в системі публічного управління у сфері містобудівної діяльності (особливо – в умовах війни) є визначальною для ефективності такої діяльності. Раціональний контроль сприяє не тільки забезпеченню законності та порядку в урбанізаційних процесах, але й формує основу для створення безпечного, комфортного та сталого середовища для життя. Таким чином, ефективні контрольні механізми є вирішальними для досягнення цілей сучасного містобудування і підвищення якості урбаністичного середовища.

Натомість, містобудування, як інструмент регіонального розвитку, має зосереджуватися саме на процесі створення інклюзивних, безпечних, стійких та життєздатних урбаністичних середовищ. Розвиток інфраструктури, яка б сприяла балансу між промисловими, житловими та рекреаційними зонами, є ключовим для забезпечення зростання та просування регіонів. Це включає розробку комплексних планів, що об'єднують транспортні системи, доступ до соціальних служб та ефективне використання природних ресурсів. І такі стратегії повинні враховувати специфіку регіону та бути гнучкими для адаптації до майбутніх викликів.

Окремої уваги дослідників заслуговує проблематика визначення підходів до планування раціональної містобудівельної діяльності у прифронтових містах. Адже містобудівельна політика там має свої особливості, зумовлені необхідністю відновлення та реконструкції пошкодженої інфраструктури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Токар, В. М., і З. В. Гбур. Аналіз показників міграції населення: внутрішня та зовнішня. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, Вип. 7, Березень 2023, <https://doi:10.54929/2786-5746-2023-7-02-11>.
2. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
3. Voronina Y, Plotnichenko S. Territorial Development as a Priority Direction of the State Regional Policy. *Bulletin of LNEU*. Series " AIC

Economics" [Internet]. 2023 Nov. 16; (30):170-4. Available from: <https://visnyk.lnup.edu.ua/index.php/economics/article/view/193>

4. Огоноченко В. Вісім екологічних проблем Львівщини. С. 31-42. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/73396/04-Ohonochenko.pdf?sequence=1>

5. Шibaєва, Н. В. Стратегії розвитку як інструмент регіональної політики. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Том 6. № 1. С. 149 – 159. ISSN 2415–8453.

6. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. URL: http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1_МЕТОДОЛОГ_Я_ПЛАНУВАННЯ_REG_ONALNOGO_ROZVYTKU.pdf.

7. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Нова регіональна політика України: інструментарій та напрями реагування в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2023. № 1(107). С. 5-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-1>

8. Кваша О. П., Микитюк Д. П. Державна регіональна політика України: нова парадигма в умовах євроінтеграційного вибору. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2022. Вип. 40. С. 12-16.

9. Корнієвський, С. «Синергетичне поєднання різних вимірів інтегрованості у формуванні політики регіонального розвитку в Україні». *Аспекти публічного управління*, Вип. 9, Вип. 1, Лютий 2021, с. 81-90, <https://doi:10.15421/152108>.

10. Ortina H., Voronina Y., Yefimenko L. The philosophy of sustainable development as a vector of social and responsible partnership of the state, business and civil society. *Культурологічний вісник Нижньої Наддніпрянщини*. 2019. Т. 2, № 40. С. 111–117.

11. Khatniuk, N., Shestakovska, T., Pobiianska, N., Rovnyi, V., & Surzhik, Y. (2023). Legal principles and features of the use of artificial intelligence in the provision of legal services. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(5). Retrieved from <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i5.1173>